

Ιεράς Συνόδου του Οικουμενικού Πατριαρχείου. Στις 28 Φεβρουαρίου 1984 προήχθη σε υπογραμματέα και στις 19 Δεκεμβρίου 1987 σε αρχιγραμματέα της Αγίας και Ιεράς Συνόδου του Οικουμενικού Πατριαρχείου. Χειροτονήθηκε πρεσβύτερος στις 25 Δεκεμβρίου του ιδίου έτους στον πατριαρχικό ναό του Αγίου Γεωργίου και στο τέλος της Θείας Λειτουργίας ο Οικουμενικός Πατριάρχης Δημήτριος (1972-1991) του απένειμε το οφίκιο του αρχιμανδρίτη. Κατά τα έτη 1977-1978 πραγματοποίησε σπουδές στη Γαλλία και στην Αγγλία. Το 1985 υπέβαλε διδακτορική διατριβή με θέμα

Μελίτων Καράς, μητρ. Φιλαδελφείας

Η νήσος Ίμβρος. Συμβολή εις την Εκκλησιαστική ιστορίαν της και αναγορεύθηκε διδάκτορας της Θεολογική Σχολή του ΑΠΘ. Η Αγία και Ιερά Σύνοδος του Οικουμενικού Πατριαρχείου στις 2 Οκτωβρίου 1990 τον εξέλεξε μητροπολίτη Φιλαδελφείας. Η χειροτονία του έγινε στον πατριαρχικό ναό στις 28 Οκτωβρίου 1990. Συνέχισε να εκτελεί τα καθήκοντά του αρχιγραμματέα έως το 2005, έκτοτε του ανετέθη η ευθύνη του Συντονιστικού των Γραμματειών του Οικουμενικού Πατριαρχείου έως τις 25 Φεβρουαρίου 2008, οπότε υπέβαλε παραίτηση για προσωπικούς λόγους. Εργάστηκε σκληρά με ζήλο και αγάπη και συμμετείχε σε πολλές αντιπροσωπεύσεις του Οικουμενικού Πατριαρχείου στο εξωτερικό. Ο Φιλαδελφείας Μελίτων είναι άνθρωπος των γραμμάτων και συγγραφέας αξιόλογων βιβλίων μεταξύ των οποίων διακρίνεται το πόνημά του με τίτλο *Η ιερά πορεία αγάπης, ειρήνης και ενότητας του Οικουμενικού Πατριάρχου Δημητρίου* (3τ., Θεσσαλονίκη 2012. Επίσης έχει γράψει άρθρα

και μελέτες σε επιστημονικά περιοδικά και εφημερίδες. Π.ΒΑΛ.

Βιβλιογραφία:

«Οικουμενικόν Πατριαρχείον. Εκκλησιαστικά ειδήσεις», εφ. *Απογευματινή* (Κωνσταντινούπολη), φ. 2101 (29.2.1984) 1. «Οικουμενικόν Πατριαρχείον. Αγ. και Ιερά Σύνοδος», εφ. *Απογευματινή* (Κωνσταντινούπολη), φ. 3211 (21.12.1987) 1. «Οικουμενικόν Πατριαρχείον. Πάνσοπος Πατριαρχικός ναός. Χειροτονία Θεοφιλ. Εψηφισμένου Μητροπολίτου Λαοδικείας κ. Ιακώβου και Πανοσιολ. Αρχιγραμματέως κ. Μελίτωνος», εφ. *Απογευματινή* (Κωνσταντινούπολη), φ. 3211 (21.12.1987) 1. «Οικουμενικόν Πατριαρχείον. Εκκλησιαστικά ειδήσεις. Χειροτονία Μητροπολίτου Λαοδικείας και Αρχιγραμματέως Μελίτωνος», εφ. *Απογευματινή* (Κωνσταντινούπολη), φ. 3215 (26.12.1987) 1. «Οικουμενικόν Πατριαρχείον. Εκκλησιαστικά ειδήσεις. Βιογραφικόν σημείωμα του εψηφισμένου Μητροπολίτου Φιλαδελφείας κ. Μελίτωνος», εφ. *Απογευματινή* (Κωνσταντινούπολη), φ. 4028 (3.10.1990) 1, 4. *Ημερολόγιον του Οικουμενικού Πατριαρχείου του έτους 2013*, Θεσσαλονίκη 2013, σ. 623-624. Σταυρίδης, Β., *Επισκοπική ιστορία του Οικουμενικού Πατριαρχείου*, Θεσσαλονίκη 1996. Σταυρίδης, Β., «Η Θεολογική Σχολή του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και το Οικουμενικόν Πατριαρχείον», *Ορθοδοξία* 4 (1997) 460. Σταυρίδης, Β., *Επισκοπικοί κατάλογοι κατά τους κώδικας των υπομνημάτων του Αρχιεπισκοπικού του Οικουμενικού Πατριαρχείου*, Αλεξανδρούπολη 2000.

Μελοποιός - Μελοποιία. Μελοποιός είναι αυτός που έχει την «ποιητική έξη» και άρα τη «δυνατότητα να κατασκευάζει μέλος, εφευρίσκοντας και γράφοντας νέες μελωδίες που αρέσουν στους ακροατές του», τη στιγμή που ψάλτης είναι απλώς αυτός που καλείται να «απαγγείλει αυτό το μέλος», να ψάλει, να ερμηνεύσει «διάφορες τετριμμένες ψαλμωδίες». Αυτά, ακριβώς, προκύπτουν απ' όσα γράφει σχετικά ο Χρυσάνθος στο *Θεωρητικό* του: «Μελοποιία είναι δύναμις κατασκευαστική μέλους. Κατασκευάζομεν δε μέλος, όχι μόνον ψάλλοντες τετριμμένας διαφόρους ψαλμωδίας, αλλ' εφευρίσκοντες και γράφοντες και ίδια νέα μέλη, τοις ακροαταίς αρέσκοντα. Άρα διαφέρει η μελοποιία της μελωδίας· διότι η μεν μελωδία είναι απαγγελία μέλους· η δε μελοποιία είναι έξη ποιητική». Παρ' όλα αυτά και στους δύο όρους λανθάνουν πολλές ακόμη προϋποθέσεις, άγνωστες -ίσως- στις λεπτομέρειές τους: ο αληθινός ψάλτης πρέπει να διακρίνεται και από άλλα ιδιαίτερα χαρίσματα, όπως και ο πραγματικός μελοποιός πρέπει να γνωρίζει απόλυτα και να ακολουθεί πιστά κάποιους συγκεκριμένους κανόνες. Ήδη από τον 15^ο αι. ο ιερομόναχος Γαβριήλ έκρινε σκόπιμο να «εικονίσει τον τέλειο ψάλτη». Έθεσε, λοιπόν, έξι κριτήρια, τα οποία «οφείλει να πληροί όποιος ψάλτης δεν θέλει να διαψεύδει το όνομά του».

Τα τρία απ' αυτά σχετίζονται με τη χρήση της ψαλτικής σημειογραφίας: γνώση της «ορθογραφίας» της παρασημαντικής, δυνατότητα μουσικής γραφής χωρίς τη χρήση κάποιου βοηθήματος, άμεση (και άψογη) καταγραφή οποιουδήποτε μουσικού ακούσματος. Ενώ δύο, μόνον, αναφέρονται στις φωνητικές ικανότητες του ψάλτη: τονικά σωστή φωνητική τοποθέτηση και καλλιφωνία. Επιπλέον δε, είναι αξιωματικό ότι, μέσα στα ψαλτικά χαρίσματα συμπεριλαμβάνεται και η δυνατότητα σύνθεσης νέων μελωδιών. Μ' αυτές τις παρατηρήσεις του Γαβριήλ συμφωνεί και ο Μανουήλ Χρυσάφης, που κατά την ίδια χρονική περίοδο μνημονεύει κι αυτός έξι αντίστοιχα «κεφάλαια», «ου παρά πάσι γνωσκόμενα, πάσι δε οφειλόμενα γινώσκεσθαι, τοις γε της επιστήμης ταύτης αντιποιοιμένοις: πρώτον ουν εστιν το ποιείν τινα θέσεις προσποκούσας και αρμοδίας, επόμενον τω όρω της τέχνης· δεύτερον, τον μη εγκύπτοντα τω βιβλίω και ορώντα, αλλά και χωρίς βιβλίου γράφειν ασφαλώς και ως η τέχνη βούλεται, είτι αν τις επιτάξει γράφειν· τρίτον, το αμελετήτως μη προδιασκεψάμενον, αλλ' άμα τω θεάσασθαι δύνασθαι παντοία ψάλλειν μαθήματα, παλαιά τε και νέα, του απαιήτου πάντη πάντως εκόμενον· τέταρτον, το ψάλλειν μεν άλλον, αυτόν δε το ψαλλόμενον γράφειν τε και ψάλλειν ομοίως εκείνω· πέμπτον, το παντοία ποιείν ποιήματα ίδια, η οίκοθεν κινούμενον, η και εξ ετέρων επιτάγματος και μετά μελέτης και ταύτης εκτός· έκτον, η των ποιημάτων κρίσις εστιν, ήτις εστιν ίσως μεν και το δύνασθαι κρίνειν το ποιηθέν, καθ' ο τι τε καλώς αν έχοι και ασφαλώς και καθ' ο τι μη, ίσως δε και το δύνασθαι γνωρίζειν από μόνης ακοής το τούδέ τινος ποιήμα· όπερ δη και κάλλιστόν εστι πάντων των εν τη τέχνη». Και εγείρεται, βέβαια, εδώ κάποιος ειδικότερος προβληματισμός: ποιην ακριβώς περιγράφει ο Μανουήλ Χρυσάφης; τον ψάλτη ή τον μελοποιό; Ο ίδιος, συνεχίζοντας, λέει: «Τούτων των ερμημένων έξ κεφαλαίων ο την επιστήμην έχων και δυνάμενος ως η τέχνη βούλεται χρήσθαι αυτοίς, διδάσκαλος ων τέλειος λοιπόν ποιήτω τε ποιήματα και γραφέτω και διδασκέτω και ψήφους κρίνων εξαγέτω περί τε των οικείων και ων άλλοι ποιούσι, μάλλον δε περί τούτων· τα γαρ ίδια αυτός μεν ακολουθών τη τέχνη συνθήσει, την δε περί αυτών έξουσιον έτεροι ψήφον, δια το την εύνοιαν πεφυκέναι μη αδεκάστους εξαγειν

τας ψήφους, αυτόν δε εύνωσ έχειν τοις εαυτού, καν οποία τύχωσιν όντα. ο δε μήτε την επιστήμην αυτών έχων, μήτε δια τούτο δυνάμενος χρήσθαι αυτοίς, σιγάτω λοιπόν, τούτο βέλτιον του μη σιγάν ηγνώσάμενός τε και ασφαλέστερον, ει ειμή σιγάν βούλοιτο, τούτο δε δήπουθεν εξέσται τω βουλομένω παντί, αλλά μη κρίνειν τα ετέρων επιχειρήτω, ειδώς ως ουδένα δυνήσεται πείσειν φαύλον, ως αυτός εστιν εκόντα γίνεσθαι και νομίζειν άπερ αυτός νενόμικε...». Απ' όσα λοιπόν γράφει ο Μανουήλ Χρυσάφης φαίνεται ότι οι δύο φυσιογνωμίες [ο ψάλτης και ο μελοποιός] κάπου αρχίζουν να συμπλέκονται και να «μεταλλάσσονται», στην ιδανική τους εκδοχή, σε μια άλλη μορφή: στον τέλειο διδάσκαλο της ψαλτικής τέχνης, ο οποίος συγκεντρώνει τις ιδιότητες του ψάλτη, του μελοποιού, του δασκάλου, του συγγραφέα, αλλά και του κριτή των ομοτέχνων του· με άλλα λόγια, σε μια μορφή αντίστοιχη της ιδανικής εκδοχής του σημερινού επιστήμονα μουσικολόγου, ο οποίος πέρα από τη θεωρητική και πρακτική γνώση της ψαλτικής δύναται να φιλοσοφεί πάνω στην τέχνη, διατυπώνοντας κρίσεις για συγκεκριμένα μελοποιήματα ή κρίνοντας το φαινόμενο της μουσικής δημιουργίας γενικότερα. Τούτο προκύπτει, εμφαντικότερα, και από μεταγενέστερες σχετικές πηγές, όπως -για παράδειγμα- το *Θεωρητικό* του Χρυσάνθου· εκεί, ο Χρυσάνθος, προσπαθώντας να σκιαγραφήσει τη φυσιογνωμία του μελοποιού, δίνει τρεις διαβαθμίσεις, μέσα από τις οποίες φαίνεται καθαρά αυτή η «μετεξέλιξη» των δύο προσώπων [ψάλτη και μελοποιού/ μελοποιού και ψάλτη] σε μια κοινή ιδιότητα (όπως την περιγράφει παραπάνω και ο Μανουήλ Χρυσάφης): αυτήν του επιστήμονα μουσικού. Γράφει ο Χρυσάνθος στο *Θεωρητικό* του: «Το ήθος του ήχου διδάσκει τους τωρινούς να μελίζωσιν, ή κατ' εμπειρίαν, η κατά τέχνην, ή κατ' επιστήμην. Όσοι λοιπόν μελίζουσι κατ' εμπειρίαν, αυτοί δεν γνωρίζουσιν ούτε τους μουσικούς χαρακτήρας, ούτε κανένα από εκείνα, όσα διδάσκονται τεχνικώς η επιστημονικώς εις την Μουσικήν· αλλά από πολλήν άσκησιν και τριβήν του ψάλλειν, απέκτησαν ευκολίαν και δεξιότητα, του να μελίζωσι τροπάρια κατά τους οκτώ ήχους, όποιος προταθή. Και ψάλλει κατ' εμπειρίαν, ο ψάλτης το δοθέν τροπάριον εις πρώτον ήχον, φερ' ειπείν, και ούτε αυτός διατάζει, ότι ψάλλει πρώτον

ήχον, ούτε οι ακροαταί κρίνουν αλλε-
οτρόπως, και αν είναι και κατ' επιστήμην
Μουσικοί. Μελίζουσι δε οι τοιοῦτοι ατε-
λώς, διότι μη γράφοντες το μέλος με-
τους μουσικούς χαρακτήρας, αδυνατού-
σι να λέγωσιν αυτό παρομοίως, οσάκις
θέλουσιν. Ὅσοι δε μελίζουσι κατά τέ-
χνην, αυτοί γνωρίζουσι μεν τους μου-
σικούς χαρακτήρας, κρατούσι δε εις την
φαντασίαν, ὅσα κατά λόγον διδάσκονται,
ἕως εκεί ὅπου φθάνει η κρίσις της αι-
σθησεώς των. Αυτοί όταν είναι φύσεως
ροπήν εκούσης εις την Μουσικήν, και
καταβάλλωσι πολλήν άσκησιν και τριβήν
εις αυτήν, αποκτώσι την δύναμιν του να
γράφωσι με τους χαρακτήρας ὅ,τι μέλος
ακούσωσιν η φαντασθώσι και να ψάλ-
λωσιν αυτό πάντοτε παρομοίως και απα-
ραλλάκτως· επειδή ψάλλωσιν εντέχνως.
Ὅσοι δε μελίζουσι κατ' επιστήμην, αυτοί
γνωρίζουσι μεν τους μουσικούς χαρα-
κτήρας, κρατούσι δε εις την φαντασίαν,
ὅσα κατά λόγον διδάσκονται, ἕως εκεί
ὅπου φθάνει η κρίσις του νοός των· γι-
νώσκουσι δε τας αιτίας και τους λόγους
των αποτελεσμάτων της μουσικής. Αυ-
τοί λοιπόν, όταν είναι φύσεως, ἥτις έχει
ροπήν εις την Μουσικήν, και επιμένου-
σιν εις την άσκησιν και τριβήν αυτής,
αποκτώσι δύναμιν του να εφευρίσκωσι
μέλη τοιαύτα, ὡστε να δύναται να κι-
νώσι την ψυχήν του ακροατοῦ εις ὅ,τι
θέλουσι. Μεταχειρίζονται δε ευεπιβόλως
μεν τας μελωδίας, προσφεύσαστα δε τους
χαρακτήρας. Ὅντες δε και φιλόσοφοι,
και της πρώτης τάξεως άνθρωποι, συ-
ντιθέασι και στίχους ιδίους, εκλέγοντες
και λέξεις αρμοδίας εις τους σκοπούς
των· και τότε με τρία δυνατά μέσα, με
την μελωδίαν δηλαδή, με τον ρυθμόν
και με την λέξιν, εκτελοῦσι κάθε σκο-
πόν». Ὅσα σχολιάζει ο Χρῦσανθος στη
συνέχεια επιβεβαιώνουν αυτήν την ευ-
κταία «μετάλλαξιν». Οι εμπειρικοί ψάλτες
δεν είναι άλλοι από την πολύ γνωστή
κατηγορία των πρακτικῶν ψαλτῶν, οι
οποίοι, είναι προφανές, συνδυάζουν
(ἔστω και κατά ιδιότυπο τρόπο) τις ιδι-
ότητες του μελοποιού και του ψάλτη,
αφού ψάλλοντας πρακτικά δημιουργοῦν
κάθε φορά και διαφορετικές μελωδίες.
Αυτοί είναι που ο Χρῦσανθος συμβου-
λεύει: «να μιμῶνται κατά δύναμιν τους
κατά τέχνην, ἢ κατ' επιστήμην μελίζο-
ντας. Και εἰάν θέλωσι να διαφυλαχθῆ
και κανένα των μέλος, ας το υπαγορεύ-
ωσιν εις κανένα τεχνίτην μουσικόν, δια
να το γράφῃ, αν το κρίνῃ άξιον». Με
ενδιάμεση, δηλαδή, βαθμίδα την εκμά-

θησιν των κανόνων της τέχνης, αποβλέ-
πουν και αυτοί (ὅπως και οι τεχνίτες
ψάλτες-μελοποιοί) στην τελειότητα του
επιστήμονα μουσικού. Ειδικότερα δε,
στις συμβουλές που ο Χρῦσανθος απευ-
θύνει προς τους τεχνίτες μελοποιοῦς,
προκειμένου αυτοί να μοιάσουν στους
επιστήμονες, μπορούμε να ανιχνεύσου-
με ὄχι μόνο κάποιους χρήσιμους κα-
νόνες της ψαλτικής μελοποιίας, αλλά
και την ακριβή περιγραφή ενός επιστή-
μονα μουσικού.

Και πρώτον μεν ως προς τους κανόνες
της ψαλτικής μελοποιίας ο Χρῦσανθος
γράφει: «Πλατύνονται δε τα μέλη με Πα-
λιλλογίαν, Επανάληψιν, Μίμησιν προς
τα νοούμενα, Μεταβολήν, και Απόδοσιν.
Εἶναι δε Παλιλλογία μεν το να ποιῶμεν
την ανάβασιν, η κατάβασιν της μελωδίας
δια της αυτής θέσεως. Οὕτως ο Πέτρος
εν τῷ κοινωνικῷ, Ανέβη ο Θεός εν αλα-
λαγμῷ, κατ' αρχάς αναβαίνει από του νη
εις τον δι με παλλιλογίαν. Εν δε τῷ, Επε-
φάνη η χάρις του Θεοῦ, εν ἤκῳ βαρεῖ,
κατά μεν το Επεφάνη μεταχειρίζεται την
παλλιλογίαν δις· κατά δε το η σωτήριος,
την μεν πρώτην παλλιλογίαν δις· τας δε
δύο εφεξῆς, πολλάκις. Επανάληψις δε
εἶναι, το να μεταχειρίζομεθα επί των
αυτῶν τόνων εκ δευτέρου μίαν θέσιν, η
ολόκληρον περίοδον μελωδίας· καθώς
μάλιστα συνειθίζεται εις τα μαθήματα και
κρατήματα των παλαιῶν. Μετεχειρίσθη
δε την επανάληψιν και ο πρωτοψάλτης
Ιωάννης κατ' αρχάς του κρατήματος του
δοξαστικῷ του πολυελέου του εις ἦχον
πλ. α'. Μίμησις προς τα νοούμενα εἶναι,
το να μελίζομεν με οξείαν μεν μελωδίαν
εκείνα, εις τα οποία νοεῖται τὶ ὑψος· ως
ουρανός, ὅρος· με βαρεῖαν δε μελωδίαν
εκείνα εις τα οποία νοεῖται τὶ χθαμαλόν·
ως γη, ἄβυσσος, ἄδης. Και με τερπνόν
μεν ἦχον εκείνα, εις τα οποία νοεῖται
τις χαρά· ως παράδεισος, νίκη· με σκυ-
θρωπόν δε ἦχον εκείνα, εις τα οποία
νοεῖται τις λύπη· ως θάνατος, καταδί-
κη· και τα λοιπά. Μεταβολή δε εἶναι,
μετάθεσις ομοίου τινός εις ανόμοιον
τόπον. Λέγεται δε μεταβολή τετραχῶς·
κατά Γενος, κατά Ἦχον, κατά Σύστημα
και κατά Μελοποιίαν. Και κατά γένος
μεν μεταβολήν ποιούμεν, όταν από δι-
ατονικόν μεταβαίνωμεν εις χρωματικόν
ἢ εις εναρμόνιον· και το ανάπαλιν. Κα-
τά δε ἦχον μεταβολήν ποιούμεν, όταν
από ενός ἦχου μεταβαίνωμεν εις άλλον.
Κατά δε σύστημα γίνεται μεταβολή, όταν
από του Διαπασῶν μεταβαίνωμεν εις το
Πεντάχορδον, ἢ εις το Τετράχορδον, και

το ανάπαλιν. Κατά δε μελοποιῖαν ανα-
φαίνεται μεταβολή, όταν εκ Διασταλτικῷ
ἤθους μεταβαίνωμεν εις Συσταλικόν,
ἢ εις Ηουχαστικόν· και το ανάπαλιν.
Απόδοσις δε εἶναι, το να μελίζομεν τα
τέλη των περιόδων του κειμένου με μίαν
και την αυτήν κατάληξιν, της οποίας η
μελωδία εκτείνεται εις δύο, ἢ τρία μέ-
τρα εν τέσσαρσι χρόνοις δια το νέον
στιχηράριον· εις περισσότερα δε μέτρα
δια την παπαδικήν· καθώς εις το, Τας
εσπερινάς ημών ευχάς, ἢ ἅγιε κύριε, ἢ
ἄφεισιν αμαρτιῶν, και η εν κόσμῳ την
ανάστασιν· και εις το χερουβικόν του
Πελοποννησίου Πέτρου, ὅστις ἐμέλισε
το εικονίζοντες, το προσάδοντες, και το
μέριμναν, με την <αυτήν> θέσιν».

Δεύτερον, σχετικά με τον ιδανικό με-
λοποιό, προκύπτει ὅτι αυτός θα πρέπει
να διακρίνεται από: διάθεση μίμησις
[Εἰς δε τον κατά τέχνην μελίζοντα συμ-
βουλευόμεν, εἰ μεν το μελιζόμενον εἶναι
προσόμοιον, να μεταχειρίζεται το απα-
ράλλακτον μέλος, το οποίον διεσώθη
εις ημάς ἢ δια του Πέτρου, ἢ δι' άλλου
τινός διδασκάλου· ἢ καν να μην απο-
μακρύνεται το εδικόν του μέλος από
την μελωδίαν και από τον ρυθμόν, τον
οποίον οι προ αυτού διδάσκαλοι ἀπέδω-
καν εις το πρώτον προσόμοιον], γνώση
των κανόνων της γλώσσας, στην οποία
μελοποιεῖ [Εἰ δε εἶναι ιδιόμελον, να
προσέκῃ πρώτον εις το ἦθος του ἦχου·
και αφ' ου γράψῃ την μαρτυρίαν αυτού
να αρχίξῃ την μελωδίαν από τους δε-
σποζόντας φθόγγους. Και οσάκις μεν
απαντά την υποδιαστολήν εις τας λέξεις
του κειμένου, να ποιῆ και αυτός εις την
μελωδίαν του ατελή κατάληξιν του ἦχου·
οσάκις δε απαντά τελείαν στιγμῆν, να
ποιῆ εντελή κατάληξιν του ἦχου· οσά-
κις δε απαντά μέσσην στιγμῆν, αν εἶναι
τέλος μεγάλης περιόδου, και πάλιν ἐπι-
ται μεγάλη περίοδος, να ποιῆ εντελή
κατάληξιν· εἰ δε εἶναι τέλος κόμματος,
ἢ κώλου, και πάλιν ἐπιπται κόμμα ἢ κώ-
λον, να ποιῆ ατελή κατάληξιν· τελικήν
δε κατάληξιν τότε μόνον να ποιῆ, όταν
τελειώνει το κείμενον, και ἐπιπται εκ-
φώνησις Ἱερέως...], ἐμμονή στην ουσία
και ὄχι στον εντυπωσιασμό [Δύναται ο
τεχνίτης μελοποιός να μεταχειρισθῆ εις
το μέλος του και φθοράν, κατά το νό-
μα του κειμένου, σπανίως ὅμως· κατά
τούτο μιμούμενος τον Πελοποννήσιον
Πέτρον, ὅστις πολλά τροπάρια ἐμέλιζε
χωρίς φθοράν. Διότι αι συχναί φθοραί
δεικνύουσιν αδυναμίαν του μελοποιού,
μη δυναμένου ευρεῖν ὑλην πολλήν εις

ένα ἦχον, και δια τούτο καταφεύγοντος
εις πολλούς. Ὅταν δε μέλλῃ να ποιῆσῃ
δέσιν φθοράς, ἢ λύσιν φθοράς, πρέπει
να ζητῆ το ευάρεστον από την κρίσιν των
ακροατῶν, και την ἐμμελή μεταβολήν.
Ταῦτα παρατηροῦνται, και όταν μελίζη-
ται, ὅ,τι άλλο εἶδος ψαλμωδίας ζητηθῆ,
αναγόμενον εις μέλος νέου στιχηραρί-
ου], αποφυγή νεωτερισμῶν [Οὕτω μεν
δύναται να μελιζῆ κατά το νέον στιχη-
ράριον ο τεχνικός μουσικός· κατά δε
το παλαιόν στιχηράριον, πῶς; Εἰς τας
ἡμέρας μας ολίγον ζητεῖται το μελιζέιν
κατά το παλαιόν στιχηράριον· επειδή
εὐρίσκονται μεμελισμένα από παλαιούς
μουσικούς και στιχηρά, και δοξαστι-
κά, και τα λοιπά, και δύναται τις να
μεταχειρισθῆ τα έτοιμα. Εἰ δε θέλει τις
των μελοποιῶν να μελίσι και τοιοῦτον
μέλος, εις τούτον συμβουλευόμεν να
ποιῆσῃ πολλήν άσκησιν, και τριβήν, και
περιέργειαν εις το παλαιόν στιχηράριον·
και από αυτού ἐρασιζόμενος μέλη, να τα
εφαρμόξῃ εις τας λέξεις του κειμένου
του· επειδή εις το παλαιόν στιχηραρικόν
μέλος ἕως τώρα ξένα μέλη δεν παρεισή-
χθησαν, και ας μη γένη αυτός αρχηγός
της κιβδηλώσεως. Ερασιζόμενος δε τα
μέλη, ἐξηγημένα κατά την ημετέραν Μέ-
θοδον, το να τα λαμβάνῃ ολόκληρα, και
ὄχι κολωβά, στέκεται εις το να παρατηρῆ
αυτοῦ δια του παραλληλισμοῦ την κατά
τους παλαιούς χρῆσιν των εἰρημένων
χαρακτήρων, και των υποστάσεων. Δι-
ὅτι αν ἐξαρχῆς δια το στοιχειώδες δεν
ενεκρίναμεν ὅλους τους χαρακτήρας, και
ὅλας τας υποστάσεις κατά την αρχαίαν
δύναμιν· ὅμως εις τον μελοποιόν, ὅστις
θέλει να περιεργάζεται ταῦτα, συμβου-
λεύομεν να βάλλῃ πολλήν προσοχήν
εις αυτά, και δια του παραλληλισμοῦ να
εμβαθύνῃ εις το να ἐνοήσῃ, πῶς ἦσαν
εν χρήσει παρά τοις πατράσιν ημών, και
αφ' ου εὐρίσκει το μέλος αυτῶν, να το
μεταχειρίζεται και αυτός οικείως κατά
τας χρείας· και τότε δύναται να ἐλπίζῃ,
ὅτι συντάπτει και αυτός μελωδίας από
θέσεις ἐκκλησιαστικῆς, και πατροπα-
ραδότους], ἀναζητήσῃ, κατανόησῃ και
εφαρμογῆ των κανόνων της μελοποιί-
ας [Κατά δε το παπαδικόν μέλος, παρά
πολύ ζητεῖται την σήμερον το μελιζέιν,
και μάλιστα χερουβικά και κοινωνικά.
Λοιπόν ας γινώσκῃ ο μελοποιός, ὅτι με-
τά την μαρτυρίαν του ἦχου γίνεται αρχή
μελωδίας ἀρρῦθμου, ἥτις ομοιάζει με
προοίμιον· διότι εις αυτήν δεικνύεται η
οδός του ἦχου και επί το οξύ και επί το
βαρῦ· ἔπειτα γίνεται εντελής κατάληξις

εις το Ίσον του ήχου. Η τοιαύτη δε μελωδία λέγεται Παρακλητική, επειδή οι παλαιοί μεταχειριζόμενοι κατ' αρχάς την παρακλητικήν ούτω, εξέφραζον τοιαύτην τινά μελωδίαν], ανάδειξη, απαραίτητα, και ορισμένων προσωπικών στοιχείων, για νέα και πρωτότυπη συμβολή στην παραδομένη μελοποιία [Την μεν περισσότεραν ὕλην ο μελοποιός ερανίζεται από τας μελωδίας, τας οποίας αφήκαν οι παλαιοί μουσικοί εις τα ὅμοια ποιήματά των· και εις τούτο βοηθείται μεγάλως από την συκνήν ανάγνωσιν και μελέτην, δυνάμενος να ποιή δια του παραλληλισμού εις τα πονήματα των παλαιών. Διότι αφ' ου αποκτίσει την μάθησιν του μέλους πολλών χαρακτήρων η υποστάσεων, και την δύναμιν του να εφαρμόζη αυτό εις διαφόρους τόνους, ευκόλως δύναται να μεταχειρίζεται το μέλος αυτών πολλάκις, χωρίς να υποπίπτει εις κατηγορίαν, ότι ταυτολογεί. Ο Δανιήλ ενδεκάκις μετεχειρίσθη το Κρατημοῦρροον εν ενί κοινωνικῷ εις ἦχον πλ. α'. Ο Πέτρος εξάκις μετεχειρίσθη το Πελαστόν εν τῷ, Σωτηρίαν ειργάσω, κοινωνικῷ. Το δε Επίσημον πρέπει να είναι, η καν να νομιζήται εφευρέσεις ειδική του· διότι δεν φθάνει μόνον το να ερανίζηται μέλη από άλλους, και να τα μεταχειρίζηται κατακόρως, αλλά να ἔχη και αυτός ολίγην ὕλην νεωστί εφευρεθείσαν ἢ από αυτόν, ἢ από άλλους εις ἄλλα, την οποίαν να μεταχειρίζηται διαφόρως, δια να διακρίνηται το επίσημον. Επειδή κατά διαφόρους καιρούς αναφαίνονται και διάφορα νέα μέλη, και διάφοροι νέαι κλίμακες. Εἰ δε και δεν ἔχει κανένα επίσημον, ας μην επιχειρή να μελιζή νέον, ἀλλ' ας μεταχειρίζηται τα ἑτοιμα].

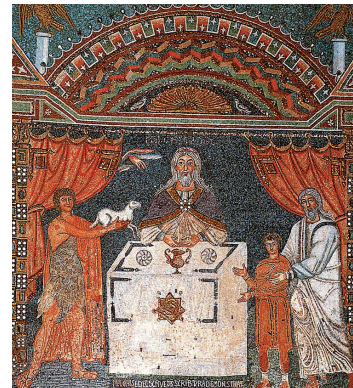
Ιδιαίτην ἐντύπωσιν προξενεῖ το γεγονός ὅτι ο Χρῦσανθος τελειώνει το Θεωρητικὸν του ανακεφαλαιώνοντας (συγκεντρωμένα πλέον) τα ἴδια ακριβῶς χαρίσματα· και μοιάζει σαν να μας δίνει τις τελευταίες και πιο σημαντικὰς συμβουλές του: «... δια να είναι και ο ψάλλον φίλος εις τους ακροατάς, και ὄχι απεχθής, πρέπει να είναι καλός· το δε καλόν του ψάλτου συνίσταται: Α', εις την ευφωνίαν [...] Ευφωνία δε είναι ὄχι μόνον η γλυκύτης της φωνῆς, (το οποίον είναι προτέρημα εις ὅλους μεν επιθυμητόν, εις πολλά ολίγους ὅμως από την φύσιν δεδομένον) ἀλλά και το να δύναται τις να εκφωνή τους φθόγγους, κατά τους διωρισμένους τόνους. Β', Τούτου δοθέντος, εις το να είναι ο ψάλτης διαθέσεως

μιμητικῆς εκ φύσεως ἢ εκ μαθήσεως· διότι επειδή κάθε τόπος ἔχει και ἔθιμα ἰδιαίτερα τῶσον εις την προφοράν των μελών, ὅσον και εις την προφοράν των λόγων, αναγκάζεται πολλαχού ο ψάλτης, κατά τας συνειθιζόμενας εις τον τῶπον μελωδίας, ἢ μάλλον κατά τα ἦθη των εντοπίων, να προφέρη και αυτός ὄχι μόνον τας μελωδίας, ἀλλά και τας λέξεις των στίχων· εις τα οποία εἰ μεν δύναται να μιμῆται, επιτυχάνει· εἰ δε μη, μένει ἀπρακτος. Γ' Τούτων παρχόντων, εις το να είναι πεπαιδευμένος αρκετά καν την ἰδίαν του διάλεκτον, (επειδή δεν είναι δυνατόν να είναι ὅλοι οι Μουσικοί και φιλόσοφοι) δια να εννοῖ την ἔννοιαν του ψαλλομένου. Διότι είναι πρέπον, να ψάλλη ο ψάλτης γηθοσύνης μεν τα τερπνά, ελεεινῶς δε τα θλιβερά· και να αναβαίη μεν εις εκείνα τα οποία εννοεῖται ὕψος· να καταβαίη δε εις εκείνα τα οποία εννοεῖται βάθος· και ὅλος κατά τα νοήματα να μεταχειρίζηται και τας μελωδίας. Λοιπὸν ο οὕτως ἔχων, θέλων να διδασθῆ τα Μουσικά, πρέπει να μην είναι οὔτε ἀνήλικος, οὔτε παρῆλιξ· ἦγουν να μην είναι κατώτερος από την ηλικίαν των δεκατριῶν χρόνων, οὔτε πάλιν γέρων. Να ἐμμεῖνη δε εις την διδασκαλίαν της φωνητικῆς και οργανικῆς μουσικῆς ἕνα χρόνον, ἢ καν δύο, ἢ το πολύ τρεῖς [...] Διδασκόμενος δε τα μουσικά πρέπει να προσέχη τα ἐξῆς τέσσαρα: Α', Να διδῆ πολλήν προσοχήν εις τον διδάσκοντα, και να μανθάνῃ το διδασκόμενον μέλος οὕτως, ὥστε να μη γίνηται καμμία αισθητή διαφορά εις την προφοράν του μέλους ὅπερ ἐδιδάχθη. Διότι, αν και αλλού, εις το ψάλλειν ὅμως η φιλαυτία δουλόνη τους περισσότερους, και δεν τους αφήνει να κρίνωσιν ὀρθῶς. Ὅθεν πρέπει τινὰς να καθίζῃ δικαστάς ἐιδήμονας του ψαλλομένου, δια να κρίνωσιν αυτοί, αν ἔχη ὀρθῶς [...] Β', Να μη θέλῃ να ποιῆ νεωτερισμούς εις τα ξένα μέλη κατά την προφοράν, ἢ κατά την γραφήν, ἢ κατά την ἔκθεσιν, καλλωπίζων ἢ συντέμνων αυτά. Διότι πολλοί ὅσον ἀμαθέστεροι είναι κατά τα Μουσικά, τῶσω περισσότερον αὐθαδείαζουσι να διορθῶσιν τα ξένα. Διότι αφ' ου είναι ἄδεια εις τον καθένα να μελιζῆ ὅ,τι θέλει, που είναι πλέον εὐλογον, να μεταποιῆ και να μεταμορφῶνῃ τα ξένα; Γ', Να επιχειρή να μελοποιῆ και ἴδια κατά μίμῃσιν πολλαχού των διδασκάλων· τα οποία να φέρη εις ἀπροσωπολήπτους κριτάς, και να διορθῶνῃ μετ' ἐπεικείας, ο,τι κατακριθῆ, χωρίς να ἐπιμένῃ

με πείσμα εις τα ἀγνοούμενα σφάλματα· τα οποία η ἀλαζονία καλύπτει πολλακίς υπό τον χιτῶνα της ὀρθότητος [...] Δ', Να μην ἀπιδιάη από την πρώτην προσβολήν εις τα ξένα μελίσματα, μήτε να τα καταδικάζῃ, χωρίς να τα περιεργασθῆ με πολυκαιρίαν, και με μεγάλην προσοχήν. Ἀλλ' αφ' ου τα ἐκμάθη καλῶς, και γένη ἐγκρατής αυτών ἐντελέστατα, τότε να αποφασίζῃ να ἐπάγη την πρέπουσαν εις αυτά ἐπικρίσιν. Διότι επειδή το παν της Μουσικῆς είναι ἕνας ἐθισμός, καθῶς ἔλεγεν ο Πλούταρχος, η ποιότης ἐνός νέου και ἀσυνήθους μελίσματος, είναι δυνατόν να γνωρισθῆ μετὰ το συνείθισμα. Και πολλακίς τα μέλη, τα οποία τῷ πρώτῳ ἀπιδιάζουσι τον ακροατήν, τῷ ἐσπέρας πδύνουσι τον αὐτόν». Α.ΧΑΛ.

Βιβλιογραφία:

Chaldaeakes, Achilleus G., "The figures of composer and chanter in Greek Psaltic Art", στον τόμο *Composing and Chanting in the Orthodox Church. Proceedings of the second International Conference on Orthodox Church Music*, (University of Joensuu, Finland 4-10 June 2007), (Finland) 2009, σ. 267-301. Χαλδαιάκης, Αχιλλεύς Γ., «Ο μελοποιός και ο ψάλτης στην ελληνική ψαλτική τέχνη», *Βυζαντινομουσικολογικά*, Αθήνα 2010, σ. 227-277.

Ο Μελισσεδέκ, ανάμεσα στον Άβελ και τον Αβραάμ, ψηφιδωτό (6^{ος}-7^{ος} αι.), βασιλική του Αγίου Απολιναρίου in Classe, Ραβέννα

Μελισσεδέκ (ΠΔ). Σύμφωνα με το Γεν 14:18-20 ο Μελισσεδέκ ἦταν βασιλιάς της Σαλήμ, κατά τον Ψλ 75:3 της Ιερουσαλήμ και «ἱερεὺς τοῦ Θεοῦ τοῦ ὑψίστου», ο οποίος προϋπάντησε και προσέφερε στον Αβραάμ ἄρτο και οἶνο πραγματοποιώντας με αὐτόν τελετὴ διαθήκης (Γεν 31:44-46). Τέλος, εὐλόγησε τον Αβραάμ, από τον οποίο εἰσέπραξε φόρο ὡς ἀντάλλαγμα της προστασίας του. Ο Μελισσεδέκ προτάσσεται από τον Ψλ 109 ὡς το πρότυπο του Ἰσραηλίτη βασιλιά. Ο Θεός ὤμοσε στον Μεσσία του: «σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν Μελισσεδέκ».

Ορισμένοι προφῆτες, μεταξύ των οποίων ο Ιερεμίας (40:14-22) και ο Ζαχαρίας (κεφ. 3-6), ἔκαναν λόγο για την συνένωση της βασιλικῆς και ἱερατικῆς ἐξουσίας. Η ἄρρηκτη συνένωση των ἐξουσιῶν αυτών, ἀπαλλαγμένων από κάθε ἀμαρτωλὸ στοιχείο, πραγματοποιεῖται στο πρόσωπο του Ἰησοῦ. Σύμφωνα με την *Προς Εβραίους* ἐπιστολή (κεφ. 7), ο Χριστὸς ὡς ἱερέας ἀσκεῖ την τέλεια ἱερωσύνη και πραγματοποιεῖ τη βασιλικὴ ἐξουσία του δαβιδίδη Μεσσία. Γι' αὐτὸ κατά την Καινὴ Διαθήκη ο Μελισσεδέκ ἀποτελεῖ την προτύπωσιν του Ἰησοῦ Χριστοῦ. ΑΛ.ΠΑΛ.

Βιβλιογραφία:

Βούλγαρης, Χρ., *Υπόμνημα εις την προς Εβραίους ἐπιστολήν του Αποστόλου Παύλου*, 1993. Γρατσάς, Γ., *Η προς Εβραίους ἐπιστολή του Απ. Παύλου*, 1999. Τομάσεβιτς, Μ., *Ο Μελισσεδέκ και το μυστήριον της ἱερωσύνης του Ἰησοῦ*, διδ. διατριβή, 1990.

Μελισσεδέκ. Ἐπίσκοπος Ραιδεστού.

Ο περίφημος Μελισσεδέκ, ἱκανὸς μουσικός και μελοποιός και κωδικογράφος, δάσκαλος (κατὰ μιαν ἀνεξακριβωτη πληροφορία) και του Γεωργίου Ραιδεστινοῦ (στις ἀρχές του 17^{ου} αι.), ἦταν παράλληλα λόγιος κληρικός και βασικὸ στέλεχος της Ἐκκλησίας της Κωνσταντινουπόλεως, ἐνῶ (ἀπὸ το ἔτος 1615 και καθόλη τη δευτέρη εικοσαετία του 17^{ου} αι.) εἶναι γνωστὸ ὅτι χρηματίζει ἐπίσκοπος της πόλεως της Ραιδεστού. Γι' αὐτόν (και το μουσικὸ, κυρίως, ἔργο του) ἔχουν ἦδη γραφεῖ αρκετὰ [βλ. Σωφρόνιος Ευστρατιάδης, «Θράκες μουσικοί», *ΕΕΒΣ* 12 (1936) 70. Μ.Κ. Χατζηγιακουμῆς, *Μουσικά χειρόγραφα Τουρκοκρατίας (1453-1832)*, Α', Αθήνα 1975, σ. 66-68, 340. Αλ. Σ. Κορακίδης, *Αρχαίοι ὕμνοι: 2. Ο ἀγγελικὸς ὕμνος (Gloria) «Δοξα ἐν ὑψίστοις θεῷ και ἐπὶ γῆς εἰρήνη...»*, Αθήνα 1984, σ. 100 και πίνακες φωτοτυπικὸί 5-8, 9-11. Α. Ιακονίτζενις, *Δίγλωσση παλαιογραφία και μελωδο-ὕμνογράφοι του κώδικα των Αθηνῶν 928*, Λευκωσία 1988, σ. 99. Γρ. Θ. Στάθης, «Η πρώτη μελοποίησιν της μεγάλης δοξολογίας ἀπ' τον Μελισσεδέκ ἐπίσκοπο Ραιδεστού», *Συμπόσιον πνευματικόν ἐπὶ χρυσῷ ἰωβηλαίῳ ἱερωσύνης του μητροπολίτου Πατρῶν Νικοδήμου*, Αθήνα 1989, σ. 678-690. Ε. Γκέρτμαν, *Τα ἐλληνικά μουσικά χειρόγραφα της Πετροπόλεως. Κατάλογος*, Α' Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη της Ρωσσίας, Αγία Πετρούπολη 1996, σ. 638 και Β' Βιβλιοθήκη της Ρωσικῆς Ἀκαδημίας των Ἐπιστημῶν, το Ἀρχεῖο

της Ρωσικής Ακαδημίας των Επιστημών, Βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου, Ερμιτάζ, Αγία Πετρούπολη 1999, σ. 503. Μ.Κ. Χατζηγιακουμής, *Η εκκλησιαστική μουσική του ελληνισμού μετά την άλωση (1453-1820). Σχεδιάγραμμα ιστορίας*, Αθήνα 1999, σ. 38 και 125 (υποσημ. 93-96). Γρηγόριος Γ. Αναστασίου, *Τα κρατήματα στην ψαλτική τέχνη*, Αθήνα 2005, σ. 348-349].

Γνωστές είναι επίσης άλλες πτυχές της ζωής του, σχετιζόμενες με τα της καταγωγής, της παιδείας και της λογιότητάς του αλλά και τα της αρχιερατικής θητείας του [βλ. αρχιμ. Ναυκράτιος Τσουλκανάκης, «Ο Ραιδεστού και Πανίου Μελχισεδέκ (ιζ' αι.)», *ΠΠ* 61 (1978) 104-110. Μ. Ι. Γεδεών, «Ειδήσεις εκ κωδίκων Θρακικών. Η ελληνική κοινότης Ραιδεστού κατά τον ΙΗ' αιώνα», *ΕΑ* 27 (1907) 668. Γερμανός, μητρ. Σάρδεων, «Επισκοπικοί κατάλογοι των επαρχιών της Ανατολ. και Δυτ. Θράκης», *Θρακικά* 6 (1935) 113. Μ. Σταμούλης, «Συμβολή εις την ιστορίαν των εκκλησιών της Θράκης», *Θρακικά* 14 (1940) 162. Τ. Αθ. Γρισόπουλος, «Συμβολή εις την εκκλησιαστικήν ιστορίαν της Ραιδεστού», *ΑΘΛΓΘ* 18 (1953), σ. 186].

Τη σύγχρονη μουσικολογική έρευνα έχει πάντως απασχολήσει ιδιαίτερα η από τον Μελχισεδέκ σύνθεση (σε ήχο πλάγιο του πρώτου) της Μεγάλης Δοξολογίας, του χρονολογικά πρώτου (γύρω στο έτος 1620 εγχρονιζομένου) δείγματος του συγκεκριμένου είδους [βλ. Μ.Φ. Δραγούμης, *Η παραδοσιακή μας μουσική*, τ. 2, Οι μεταγραφές της Μεγάλης Δοξολογίας του Μελχισεδέκ και άλλα κείμενα, Αθήνα 2009, σ. 31-61, 210-221. Γρ. Θ. Σιάθης, *Μορφές και μορφές της Ψαλτικής Τέχνης, ήτοι, Μελοποιία-Μορφολογία της Βυζαντινής Μουσικής*, Αθήνα 2011, σ. 42-52]. Α.ΧΑΛ.

Βιβλιογραφία:

Χαλδαϊάκης, Αχ. Γ., «Ψαλτικές οικογένειες. Α': Οι Ραιδεστινοί», *Βυζαντινομουσικολογικά*, Αθήνα 2010, σ. 544-545, υποσημ. 28-31.

Μελωδική έλξις. Βλ. «Έλξις μελωδική».

Μένανδρος. Αρσειάρκης. Ο Μένανδρος ανήκει στους γνωστικούς, αφού μυήθηκε στη διδασκαλία του Σίμωνος του Μάγου (Ευσέβιος, *Εκκλησιαστική Ιστορία*, 4, 7, 3, 2). Θα αποκτήσει πολλούς μαθητές στην Αντιόχεια, όπου και θα εγκατασταθεί. Η θεώρηση ότι θα

καταστεί σωτήρας, ερχόμενος εκ των ουρανών, θα τον οδηγήσει σε μια «τερατολογία» (Ευσέβιος, *Εκκλησιαστική Ιστορία*, 3, 26, 1), που θα του προσδώσει μαγικές ιδιότητες. Απέναντί του θα μπορούν να σταθούν μόνον οι Άγγελοι που κρατάνε δέσμη την ανθρωπότητα (Ιππόλυτος, *Κατά αιρέσεων*, 2115.60). Η γνώση που κομίζει αλλά και οι δυνάμεις που κατέχει θα δημιουργήσουν ισχυρή αποδοχή από τους μαθητές του με προεξάρχοντα τον Σατουρνίλο (Επιφάνιος, *Πανάριον*, 1, 247, 16). Τέλος, το βάπτισμα μεταδίδει με μαγικό τρόπο άμεση ανάσταση και αθανασία. Κ.ΜΑ.

Βιβλιογραφία:

Επιφάνιος, *Πανάριον*, Die griechischen christlichen Schriftsteller, 25, έκδ. K. Holl, Leipzig 1915. Ευσέβιος, *Εκκλησιαστική Ιστορία*, έκδ. G. Bardy, Paris 1967. Ιππόλυτος, *Κατά αιρέσεων*, Berlin 1986.

Μενέλαος (ΠΔ). Από τη φυλή Βενιαμίν, αδελφός του Σίμωνα, αξιωματούχου του Ναού. Με κολακείες και χρήματα προς τον βασιλιά Αντίοχο τον Επιφανή κατάφερε να καταστεί αρχιερέας στα Ιεροσόλυμα το 172-163 π.Χ. Δωροδοκώντας με σκεύη του Ναού τον αξιωματούχο Ανδρόνικο επέτυχε τη θανάτωση του κανονικού αρχιερέα Ονία. Με παρόμοιο τρόπο γλύτωσε από τις κατηγορίες για ιεροσυλία και κατάχρηση εξουσίας. Τελικά βρήκε τραγικό τέλος με εντολή του Αντίοχου του Ευπάτορα στη Βέροια (2 Μακ 13:7). Π.ΝΤ.

Μερκούριος. Μεγαλομάρτυς. Έζησε στα χρόνια των αυτοκρατόρων Δεκίου, Γάλλου και Βαλεριανού. Καταγόταν από τη Σκυθία. Ο πατέρας του ονομαζόταν Γορδιανός, ήταν ύπαρχος και είχε γίνει χριστιανός, κρατώντας ωστόσο την πίστη του μυστική. Ο Μερκούριος κατετάγη στον ρωμαϊκό στρατό και υπηρετούσε στον στράτευμα των Μαρκσιών. Σε μια δύσκολη μάχη εναντίον πολυπληθέστερου στρατού βαρβάρων, αναρωτιόταν τι να κάνει, όταν του παρουσιάστηκε άγγελος κρατώντας ξίφος, το οποίο του έδωσε, λέγοντάς του να πολεμήσει με θάρρος, διότι θα είχε δίπλα του τον Θεό· του είπε, επίσης, ότι μετά από αυτήν τη νίκη, θα κερδίσει δόξα, αλλά δεν θα πρέπει να φανεί αχάριστος προς τον Χριστό. Πράγματι, ο Μερκούριος άριστευσε στη μάχη και μόνος του νίκησε τον αντίπαλο στρατό. Για την ανδραγαθία του προήχθη σε αρχιστράτηγο και απολάμβανε πολλές

τιμές, επειδή όμως ξέχασε τον Χριστό, ο άγγελος ήρθε στο όνειρό του και τον επέπληξε. Κατόπιν τούτου, ο Μερκούριος μετενόησε και προσπαθούσε να βρει τρόπο να παραιτηθεί από τα τιμητικά αξιώματα που είχε λάβει. Οι εχθροί του στο μεταξύ τον διέβαλαν στον βασιλιά, ο οποίος κάλεσε τον Μερκούριο για να μάθει την αλήθεια. Ο άγιος ομολόγησε την πίστη του στον Χριστό και αφήρεσε από επάνω του τα στρατιωτικά ενδύματα και τα διακριτικά του βαθμού του. Ο βασιλιάς διέταξε τη φυλάκισή του, όμως μέσα στη φυλακή ο άγγελος εμφανίστηκε και τον εμψύχωσε. Την επομένη, ο Μερκούριος οδηγήθηκε ενώπιον του

Ο άγιος Μερκούριος, έργο του Μανουήλ Πανσέληνου (τοιχογραφία), Πρωϊάτο, Αγιον Όρος

βασιλιά, ο οποίος προσπάθησε να τον πείσει, με κολακείες και υποσχέσεις, να αρνηθεί την πίστη του. Βλέποντας ότι ο άγιος παρέμενε αλύγιστος, διέταξε να τον βασανίσουν. Όμως, ο Μερκούριος άντεξε τα μαρτύρια με παρρησία. Οδηγήθηκε πίσω στο κελί του αιμόφυρτος, αλλά στη διάρκεια της νύχτας θεραπεύθηκε από τον άγγελο. Όταν το είδε ο βασιλιάς, νόμισε ότι θεραπεύθηκε με κάποιο είδος μαγείας και ζήτησε να πληροφορηθεί. Τότε ο Μερκούριος του απάντησε ότι τον θεραπεύσε ο Ιησούς Χριστός και ο παντοδύναμος Θεός, γεγονός που εξόργισε περισσότερο τον βασιλιά, ο οποίος διέταξε να συνεχιστεί ο βασανισμός του αγίου με σκληρότερο τρόπο. Και πάλι όμως ο άγιος επέδειξε θαυμαστή αντοχή και καρτερικότητα. Εκτός εαυτού, ο βασιλιάς διέταξε να τον πάνε στην Καισάρεια και να τον αποκεφαλίσουν. Τούτο συνέβη μεταξύ των ετών 253 και 259. Η μνήμη του τιμάται στις 25 Νοεμβρίου.

Μερλιέ-Λογοθέτη, Μέλω. Διαπρεπής μουσικόλογος, ιδρύτρια του Μουσικού Λαογραφικού Αρχείου Μέλως Μερλιέ.

Η Μελπομένη Λογοθέτη γεννήθηκε στην Ξάνθη το 1889. Κόρη του ιατρού Μιλτιάδη Λογοθέτη και της Βικτωρίας Κουγιουμτζόγλου. Γόνος εύπορης οικογένειας, «διαπλάσθηκε στην ατμόσφαιρα μιας αστικής κοινωνίας της εποχής» (Ιωάννα Πετροπούλου), φοίτησε στο Ζάππειο Παρθεναγωγείο της Κωνσταντινούπολης, παρακολούθησε μαθήματα πιάνου με καθηγήτρια τη Σοφία Σπανούδη.

Ο θάνατος του Μιλτιάδη Λογοθέτη οδήγησε την οικογένειά της στην Ελβετία. Συνεχίζει τα μαθήματα πιάνου με δάσκαλο τον μαθητή του Λιστ Bernhard Stavenhagen, θητεύοντας στα μεγάλα μουσικά κοσμοπολίτικα κέντρα της Ευρώπης, Γενεύη, Δρέσδη, Βιέννη, Παρίσι. Σε ηλικία 24 ετών, το 1913, εμφανίζεται ως πιανίστα, δίνοντας κονσέρτα σε πόλεις της Ελλάδας, της Αιγύπτου και στην Κωνσταντινούπολη. Λόγω ιδιοσυγκρασίας όμως δεν συνεχίζει τη σταδιοδρομία της σολίστ και στρέφεται προς τη Μουσικολογία. Διδάσκει Ιστορία της Μουσικής στο Ωδείο του Πειραιά. Άρθρο της με τίτλο «Η μουσική στα σχολεία» δημοσιεύεται ήδη το 1913 στο Δελτίο του Εκπαιδευτικού Ομίλου, ενώ προ του 1920 εκδίδεται βιβλίο της για τη ζωή του Μπετόβεν.

Μετά το τέλος του Α' Παγκοσμίου πολέμου μεταβαίνει, το 1919, στη Γαλλία για ανώτερες σπουδές στη Μουσικολογία και την Εθνολογία. Στο Παρίσι σπουδάζει Μουσικολογία από το 1919 έως το 1924 με καθηγητή τον Andre Pirro. Από το 1920 διδάσκει ελληνικά στο Νεοελληνικό Ινστιτούτο της Σορβόνης, υπό τον διαπρεπή Γάλλο καθηγητή της Νεοελληνικής Γλώσσας και Γραμματολογίας Hubert-Octave Pernot (1870-1946), μαθητή του ελληνιστή Emile Legrand. Το ενδιαφέρον της στρέφεται πλέον προς τα ελληνικά δημοτικά τραγούδια και τη Βυζαντινή Μουσική. Η σταδιοδρομία της στη θέση λέκτορα γίνεται αφορμή για τη γνωριμία της με τον Οκτάβιο Μερλιέ. Ο Γάλλος ελληνιστής Οκτάβιος Μερλιέ (1897-1976) ξεκινά στο Νεοελληνικό Ινστιτούτο της Σορβόνης, κι αυτός κοντά στον Pernot, διατριβή για το ύφος και τη γλώσσα του κατά Ιωάννην Ευαγγελίου της Καινής Διαθήκης. Η γνωριμία του με τη